

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Disputatio Prima. De Terminis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

DISPUTATIO I. DE TERMINIS.

Natura & doctrina ordo requirit ut ad perfectiora ab imperfectioribus fiat progressus, & à facilioribus ad difficiliora fiat motus, hinc cum omnis doctrina qua ratione comparatur fiat differendo, quatenus ex nota ignotum deducitur, differere verò nequit nemo nisi per voces qua propositiones constituunt, unde eas in hac examinatione disputatione. Sit ergo.

I. QUÆSTIO I.

Quid sit Terminus?

Varia est terminorum acceptatio ut patet tam ex profanis quam sacris litteris, in quibus tamen sensibus ad propositum nostrum non deserviunt, ut est illud 14. Jobi *posuisti terminos ejus qui præteriri non poterunt*, & alibi passim, ut verò ad præsentem quæstionem pertinet, Authores inter se discrepant, aliqui enim terminum nomine dictionis significare volunt, eò quòd nomen terminus apud Dialecticos idem sonet quod apud Grammaticos dictio, & quia quicumq; alicujus facultatis elementorum notitiam habet, is terminorum notitiam in eadem facultate habere dicitur. Alii Authores per terminum intelligunt omne illud quod in propositione esse potest, & hi quamvis satis Aristotelicè loquantur, sensus tamen nimis largus est, quia sic comprehenderet non modò prædicatum & subjectum, verum etiam copulam, nomen verbum, signa universalis omnia, nullus, aliquis, adjectiva, adverbia, &c. Attendendo tamen significationem vocabuli magis propriam & vim ejus, id importat quod est extremum alicujus rei, unde propriè & prout ab Aristotele sumitur, significat terminum extremum terminans propositionem, in qua acceptio terminum definitio & ad quæstionem.

multiplex terminus acceptio.

II.
describitur terminus.

Dico. Terminum esse illum in quem resolvitur propositio, ut prædicatum & de quo prædicatur. Ita Aristoteles in terminis. I. Peri I. Habetq; hunc sensum quòd terminus sit illud quod potest esse subjectum vel prædicatum in propositione. Prob. Conclusio. Quia omne illud per hoc definitur benè per quod ejus natura explicatur, sed per datam definitionem explicatur benè natura ergo est bona.

III.
debet esse immediata resolutio.

Incontra Arguitur I. Propositio benè resolvitur in litteras & syllabas, sed hæ non sunt termini, ergò malè definitur terminus quod sit id in quod resolvitur propositio. R. dist. ma. Propositio resolvitur in litteras & syllabas immediatè nego majorem: mediatè concedo, & concessa mi. negatur consequentia, quia non est sermo in conclusione de quacunq; resolutione, sed de resolutione immediatè eaq; tanquam in subjectum & prædicatum.

una propositio in aliam resolvitur potest.

Instatur. Propositio hypothetica immediatè resolvitur in propositiones simplices & mediatè in terminos ergò, nulla solutio, de resolutione immediata vel mediata. R. distinguendo ant. tanquam in alias propositiones nego, tanquam in terminos concedo ant. & nego consequentiam.

Urgetur. Sequeretur hinc propositio nem esse terminum, sed hoc est inconveniens

ergò, probatur sequela quia secundum nos illud est terminus in quod resolvitur propositio, sed ex data responsione propositio hypothetica resolvitur in propositiones simplices velut in terminos, ergò propositiones simplices sunt termini; R. dist. sequelam, sequeretur propositionem esse terminum sub ratione formali propositionis nego, quatenus simpliciter ut aliquod complexum consideratur, concedo sequelam, nec hoc est ullum inconveniens, quod propositio simplex in hypothetica teneat rationem subjecti, quia benè potest aliquod totum in se esse pars respectu alterius totius, ut patet in phisicis, de corpore respectu totius hominis, & aliis pluribus.

quomodo una propositio possit esse alterius terminus.

IV.

Arguitur 2. Propositio benè resolvitur in copulam verbalem, ergò copula verbalis erit terminus. prob. ant. Quia benè aliquid resolvitur in ea ex quibus constat, sed propositio constat tam benè ex copula quam ex prædicato & subjecto, ergò tam benè in copulam resolvitur, consequenter erit terminus. R. dist. resolvitur in copulam verbalem tanquam in prædicatum & subjectum nego ant. tanquam in formalem unionem extremorum concedo ant: & nego consequentiam, Verbum itaq; Est, vel illa copula verbalis, non manet resoluta propositione sub ratione priori, seu ut ait Aristoteles. I. Peri 3. intelligi tunc non potest, adeoq; cum pars propositionis non sit, in eam tanquam in partem resolvì non potest, consequenter terminus non erit.

Propositio resolvitur in copulam verbalem in unionem non vero ut in subjectum.

Instatur. Est verbum potest esse prædicatum, vel subjectum propositionis, ergò talis propositio potest resolvì in copulam verbalem tanquam in prædicatum vel subjectum. prob. ant. Quia hæc est vera propositio Est est copula verbalis, & copula verbalis est Est ergò. R. dist. ant. si formalitèr sumatur negatur ant. si materialitèr concedo, & similitèr dist. conseq. & nego consequentiam, Itaq; materialitèr sumendo non modo tò Est verum & quacunq; alia vox etiam non significativa ut Bliceri, Buff, Baff & familia subjectum vel prædicatum esse possunt, prout etiam omnia adverbia & nomina quantiativa & adjectiva, &c.

ly est potest subjectum propositiois pro materialis.

Urgetur. In propositione de secundo adjacente ut sunt *Petrus studet, Paulus ambulat*, propositio resolvitur in verba non modò, ut materialitèr sumuntur, sed etiam ut formalitèr per modum prædicati ergò nulla solutio. R. dist. ant. Resolvitur in verba tanquam in terminos in quantum gerunt vices copulae nego, in quantum gerunt vices prædicati concedo ant. & nego consequentiam. Itaque in his & similibus propositionibus semper sensus est *Petrus est studens, Paulus est ambulans*; Et licet dicere quis possit

quomodo resolvatur propositio de secundo adjacente.

posset in hac propositione *Currere est moveri*, ly moveri habere rationem praedicali, adeoq; formaliter propositionem in verba resolvi, nihil tamen urget, in similibus enim propositionibus verba quidem verba sunt, sed grammaticaliter, apud logicos tamen æquivalent terminis *motus* & *cursum*, unde idem erit sensus ac si quis diceret, *cursum est motus*.

QUAESTIO II.

De multiplicitate & divisione terminorum.

I. Terminorum. Divisio considerari

potest vel ex parte ipsiusmet significacionis vocis, vel ex modo significandi, vel ex parte rei significatæ, de quibus omnibus in praesentiarum. Itaque ex primo capite terminus dividitur in *mentalem*, *vocalem* & *scriptum*: *mentalis* est, qui potest esse praedicatum vel subiectum propositionis mentalis; *vocalis*, qui propositionis vocalis, & *scriptus*, qui scriptæ, sed

II. Incontra Arguitur. Propositio

mentalis est una simplex qualitas carens partibus, ergo propositio mentalis non habet partes, vel terminos in quos resolvatur & consequenter nullus dabitur terminus mentalis, sed *æ*, dist. ant. propositio mentalis est una simplex qualitas, formalis concedo: objectiva nego; dist. etiã consequens, ergo non habet partes in esse suo formali concedo, in esse objectivo nego; Itaque propositio mentalis dicitur habere terminos & extrema, quia in se continet subiectum & praedicatum, constituta in esse talium per propositionem formalem.

III. Secundo. Dividitur in significativum

& non significativum: primus est qui ex institutione hominis vel Dei aliquid significat: ut est, vox *Homo*, quæ significat naturam humanam: secundus est qui ex institutione aliqua non habet ut aliquid significet, quales sunt voces *hætri*, *hæf*, *hæf*, &c.

IV. Tertio. Dividitur terminus in *Categoriam*

& *Syntheticam*: Ille (qui & latine per se significativus dicitur) est qui ita per se significat aliquid ut se solo in propositione subiectum, vel praedicatum esse possit, ut *homo*, *leo*, &c & omnia nomina substantiva. Terminus *Syntheticus* (qui latine con-significativus dicitur) est qui non ita per se significat aliquid ut se solo subiectum vel praedicatum in propositione esse possit, sed conjunctus alteri, ut *omnis*, *nullus*, & universim omnia adjectiva, sed Contra.

V. Arguitur. Nomina adjectiva se solis

possunt esse praedicata in propositione, verbi gratia, in hac: *Homo est albus*, ly *Albus* est praedicatum, sed *albus* est secundum nos terminus *Syntheticus*, qui se solo non potest esse subiectum vel praedicatum in aliqua propositione. *æ* negando ma. nam illa propositio sic intelligi debet, *Homo est habens albedinem*, & sic terminus *Albus* non se solo, sed conjunctus cum alio aliquid significat, unde secundum Tartareum terminus *Syntheticus* non significat aliquid, sed aequaliter, quatenus si adiungatur categoriam, modificat ejus

F. Amandi Hermann Logica.

significationem, & facit eam taliter significare, id est, vel reddit eam universalem, vel particularem, vel affirmativam, vel negativam, adeoque rem praesentat ut ejus modus.

Categoriam Terminus subdividitur in *simplicem* seu *incomplexum* & *compositum*, seu *complexum*: *Simplicem* communiter

appellant qui non constat ex pluribus dictionibus, sed est una sola vox; ut *Petrus*, *Paulus*: *Compositum* seu *complexum* qui ex pluribus dictionibus componitur, ut *Homo justus*, *equus albus*, &c. verum hæc explicatio nimis grammaticalis est, quare post Tartareum melius videtur dicendum, Terminum complexum esse illum qui subordinatur conceptui complexo, & qui subordinatur conceptui incomplexo terminum esse incomplexum, sive ex pluribus dictionibus constet, seu non. Unde *Marcus Tullius Cicero*, licet plures sint voces, unum tantum in mente generant conceptum, e contra, nemo, amo, termini complexi sunt, quia generant hunc complexum conceptum nullus homo, sum amans, imò si littera *A* imponeretur ad significandum hominem currere vel studere, *A* esset terminus complexus.

Terminus incomplexus subdividitur iterum in terminum *infinitem* & *finiteum*, seu

in terminum *infiniteum* & *finiteum*, primus est qui aliquam rem certam & determinatam significat, ut *homo*, *lapis*: terminus *infiniteus* est, qui nihil determinate significat, bene tamen determinate aliquid negat, sitque praeposita particula negativa *Non*, quæ malignantis naturæ est, totum negans quidquid post se reperit, negat id quod exprimit, ut *Non lapis*, *non homo*, &c. dicitur autem *infiniteus*, quia non cadit super copulam, sed super id quod exprimit, & consequenter non facit propositionem negativam, imò de omnibus praedicari potest, præterquam quod supponit & afficit.

Ex modo significandi terminus dividitur primo in *concretum* & *abstractum*, *Concretum*

est, qui significat aliquid, ut in alio existens, sive ut suppositum propriae naturæ, vel ut subiectum, ut *homo* & *album*, quia *homo* significat humanitatem in aliquo supposito indeterminate existentem, *album* significat albedinem alicui subiecto inhaerentem, unde hic terminus compositum habet significandi modum, sive substantialem, sive accidentalem. E contra terminus *abstractus* simplicem habet significandi modum, quia significat formam ut abstractam à supposito vel subiecto quasi per se existentem & stantem, ut *humanitas* solam significat naturam humanam, quasi per se coherentem extra supposita humana, albedo solam albedinem quasi per se existentem extra subiectum.

Secundo. In *Absolutum* & *connotativum* seu *relativum*,

quos aliqui explicant sicut superior *concretum* & *abstractum* per modum adjectivis & per se existentis, verum cum illis confundendi non sunt, unde aliter explicandus est terminus absolutus, quod scilicet sit ille, qui ut perfecte intelligatur nihil extraneum secundario requirit, seu qui nihil aliud ut perfectus evadat respiciat per genus & differentiam, &

A 2

VI. quid sit terminus simplicis & quid compositum.

VII, quid sit terminus infiniteus & finiteus, quidque terminus infiniteus & finiteus.

VIII. terminus concretus & terminus abstractus.

IX. terminus absolutus & terminus connotativus.

tales

tales sunt bos, homo, & concreta de prædicamento substantiæ. Nam licet concernant suppositum naturæ, tamen quia cum eo non faciunt unum per accidens, idè per illam vocem totum compositum ex æquo importatur, & non unum in recto & alterum in obliquo & secundario. Econtra terminus connotativus est, qui ultra principale significatum & in recto aliquid aliud indicat, & in obliquo, ita ut sine illo quod indicat perfectus evadere non possit conceptus & quæsitivus, sic Pater connotat filium, accedens substantiam, materia formam, quatenus hæc omnia sine respectu ad aliud perfectè intelligi nequeunt.

X. **Tertio** Dividitur in denominantem & denominatum, seu denominativum, quæ divisio grammaticalitèr explicatur ut denominans sit à quo denominatus derivatur, ut iustus à iustitia, albus ab albedine, &c. Logicalitèr verò denominativa dicuntur ea nomina concreta quæ à suis abstractis differunt in modo significandi, qui est significare per modum adjacentis, & secundum illud nomen adjectivum habent virtutem denominandi id est denominativè prædicandi de subiecto, & talia sunt omnia concreta accidentalia, substantiale verò solum, quando nomine significatur adjectivo.

XI. **In ordine** Ad res significatas terminus dividitur primò in communem & singularem. Communis est qui aliquid significat quod ita pluribus voce & significatione convenit quod etiam conveniat singulis. ut homo convenit omnibus hominibus & singulis: singularis est, qui unam rem tantum singularem significat, vel plura per modum unius: Communis subdividitur in transcendentem & non transcendentem, seu limitatum. Transcendens est, qui convenit omnibus rebus cujuscunquæ prædicamenti, & huiusmodi sunt sex in hac voce REVBAV significati, ubi prima littera significat Rem, secunda Ens, tertia Unum, quarta Bonum, quinta Aliquid, sexta Verum; quæ de omnibus omnia prædicari possunt; non transcendens est, qui licet communis sit, tamen sic de omnibus prædicari non potest, ut Animal prædicari potest de homine & bruto, non tamen de lapide. Singularis verò subdividitur in Determinatum, collectivum, & vagum: Determinatum est qui per proprium nomen, vel per commune cum pronome demonstrativo rem ipsam singularem determinatè significat, ut Petrus, hic homo, ille homo: Vagum qui rem singularem indeterminatè significat nempe mediante termino communi & signo particulari ut quidam homo: Collectivus verò qui de pluribus, sed copulativè sumptis dicitur: ut Populum Romanum, Exercitus, &c. Sed in contra

communitas dividitur in transcendentem & non transcendentem.

singularis in determinatum, vagum & collectivum.

XII. **Arguitur.** Petrus est commune nomen singulis hominibus qui hoc nomine appellantur, Civitas etiam & Senatus plura significant, ergò non sunt termini singulares: R. negando consequentiam nam Petrus quidem est nomen commune pluribus hominibus hoc nomine compellatis, sed non res significata per Petrum, quia Pater imponens filio hoc nomen voluit per id eum distinguere ab omni alio: Civitas verò & Senatus plura quidem significant, sed in unum collecta, & hoc impedit ne sit terminus

communis qui pluribus convenit etiam seorsim sumptis.

communis qui pluribus convenit etiam seorsim sumptis.

Instatur. Nomen Civitas & Senatus non tantum prædicatur de pluribus copulativè sumptis sed etiam de pluribus sumptis seorsim, ergò adhuc non erit terminus singularis, probant. quia prædicatur de hac & illa Civitate hoc & illo Senatu, ergò, R. dist. erit terminus communis sed prædicatur de pluribus seorsim sumptis si fiat prædicatio de hac & illa Civitate hoc & illo Senatu concedo ant. si prædicetur de hominibus in hac Civitate in hoc Senatu comprehendis & contentis nego ant. & conseq.

Terminus communis Rursum subdividitur in univocum, equivocum & analogum; Univocum est, cujus commune est nomen, & ratio significata per nomen omnino eadem: ut homo respectu Petri & Pauli, &c. equivocum est, cujus nomen est commune, ratio verò per nomen significata omnino diversa, ut Canis dicitur de animali latrabili, de fydere, & de pisce, in quibus ratio per omnia est diversa, nam licet Canis marinus & terrestris conveniant in ratione Animalis, non tamen conveniunt in ratione & definitione Canis, & in quantum signum est cælestis in nullo conveniunt præterquam in ratione Entis.

Terminus Analogus est, cujus nomen est commune, ratio verò significata per illud nequè omnino eadem, nequè omnino diversa: ut sanum, qui terminus dici potest de animali & medicina, aliquo modo sub eadem ratione sanitatis, diverso tamen modo, nam sanitas inest animali absolute & formaliter, in medicina verò secundum quid & causativè.

Iterum. Dividitur terminus, in terminum primæ & secundæ intentionis, terminus primæ intentionis est ille, qui impositus est ad significandas res, ut sunt in se independentes ab operatione intellectus, ut Animal, homo, &c. Terminus secundæ intentionis est ille, qui impositus est ad significandas res sub aliquo prædicato rationis, quo non afficiuntur nisi negotiante intellectu, ut genus & species, quod enim dicatur animal genus, & homo species, hoc totum procedit ab opere intellectus.

Deniq; Terminus univocum communis in quantum concipitur sub secundæ intentione dividitur adhuc in quinque species, quæ vulgò quinque prædicabilia appellantur, & sunt genus, species, differentia, proprium & accidens, de quibus in Logica sicut etiam de Prædicamentorum classibus.

QUÆSTIO III.

De Terminorum affectionibus seu proprietatibus.

Cognita Terminorum essentia & explicatis multiplicibus divisionibus, hic eorum affectiones & proprietates explicandas assumo, solent autem communiter septem assignari, videlicet, Suppositio, Ampliatio, Status, Restrictio, Alienatio, diminutio & applicatio.

Suppositio ex vi nominis significat idem quod unius pro alio positio, nam cum termini plura

XIII.

terminus communis dividitur in univocum & analogum.

XIV.

terminus analogus est, cujus nomen est commune, ratio verò significata per illud nequè omnino eadem, nequè omnino diversa.

XV.

quid sit terminus primæ & secundæ intentionis?

XVI.

dividitur in s. univocum & analogum.

XVII.

quomodo Petrus & Civitas dici possit terminus communis?

XVIII.

quomodo Petrus & Civitas dici possit terminus communis?

XIX.

quomodo Petrus & Civitas dici possit terminus communis?

XX.

quid sit suppositio?

plura significant, ut terminus Homo immediate significat naturam humanam, mediate vero Petrum & Paulum, imò etiam seipsam, quilibet terminus & qualibet vox nata est se representare, ideo varia eius significatio in propositione determinari solet mediante prædicato aut copula, & tunc dicuntur pro hoc & illo supponere, unde communiter describitur quòd suppositio sit acceptio termini pro se vel suo significato, sic in hac propositione *Homo est vox bisyllaba*, terminus homo accipitur pro se seu pro ipsis syllabis, in hac verò propositione *Homo est animal rationale* pro suo significato accipitur, propter quod prima suppositio dicitur *materialis*; altera dicitur *formalis*, hinc non valet consequentia *Homo est vox bisyllaba, Bernardus est homo, ergo Bernardus est vox bisyllaba*, nam arguitur à suppositione materiali ad formalem.

Formalis Suppositio subdividitur in propriam & impropriam; Propria est acceptio termini pro re ad quam significandam fuit instituta, ut *homo, leo, lapis*, naturam humanam, leoninam, & lapidis, &c. Impropria est acceptio termini pro re ad quam significandam instituta non fuit, significat tamen rem per translationem metaphoricam, sic dicitur in sacra pagina *Vicit Leo de Tribu Juda: Ubi Leo* sumitur pro Christo, qui metaphoricè *Leo* significatur propter quandam similitudinem fortitudinis & generositatis.

Propria subdividitur in communem & est acceptio termini communis pro suo significato, vel significatis, ut *Omnis homo est animal*; & singularem seu discretam, & est acceptio termini pro una re singulari tantum, hoc modo supponit omnis terminus singularis, ut *Petrus, Paulus, &c.* & terminus communis affectus signo demonstrativo per quod determinatur ut *hic homo*.

Communis subdividitur in simplicem & personalem: Suppositio simplex est acceptio termini communis prout abstrahit à suis inferioribus: & hinc etiam dicitur præcisa, talis suppositio est dum dicitur, *homo est species*: Suppositio personalis est acceptio termini pro singularibus sub sua natura contentis communi, sic homo accipitur pro *Petro, Paulo, Joanne &c.* unde non bene quis argumentaretur ex suppositione simplici ad personalem, quia hæc consequentia nulla est, *Homo est species, Petrus est homo, ergo Petrus est species*, nam Petrus non est species, sed individuū speciei.

Suppositio Personalis etiam subdividitur dupliciter, primò in naturalem, & accidentalem; Naturalis est acceptio termini communis pro omnibus suis significatis, sine ulla temporis differentia, tam pro tempore præterito, præsentis & futuro, sic supponitur suppositione naturali *Homo est animal rationale*, ubi homo supponit pro omnibus hominibus, qui unquam fuerunt, sunt, erunt, vel esse possunt: Accidentalis est acceptio termini communis pro suis significatis non quidem pro omnibus omnino, sed cum aliqua restrictione, ut dum dico *Omnis homo hac die occupat locum*, supponitur tantum pro omnibus hominibus qui hodie existunt. Secundò in distributivam, copulativam determinatam & confu-

sam: suppositio distributiva est acceptio termini communis pro omnibus sub se contentis, ita ut de quolibet seorsim prædicari possit, ut dum dicitur *homo currit*, ubi supponitur quod *Petrus currat, Paulus currat, &c.* Suppositio copulativa, est acceptio termini communis pro omnibus significatis sub se collectivè sumptis; ita ut de omnibus simul sumptis prædicari possit, ut dum dicimus *omnes Apostoli sunt duodecim, Evangelistæ sunt quatuor*, ex quo non licet inferre *Petrus est Apostolus, ergo est duodecim, Joannes est Evangelistæ, ergo est quatuor*. Suppositio determinata, quæ & disjunctiva appellatur, est acceptio termini communis pro suis inferioribus disjunctivè sumptis, ita tamen ut à Deo, vel cognoscente omnia inferiora cum suis accidentibus aliquod inferius determinatè cognosci possit, quod nam sit illud pro quo ex omnibus disjunctivè sumptis supponitur, ut in hac propositione *Aliquis homo studet*, ex qua inferimus ergò vel *Petrus studet*, vel *Paulus*, vel *Joannes, &c.* ita ut aliquis singula individua cognoscens dicere determinatè possit, *hic studet*. Suppositio confusa, est acceptio termini communis pro aliquo ex suis inferioribus ita tamen indeterminate, ut à nullo, pro quo determinatè supponat, sciri possit, ut verbi gratia *aliquis oculus est necessarius ad videndum, aliquis calamus necessarius ad scribendum*, ex quo non licet inferre, ergò *dexter oculus est necessarius, ergo calamus B. est necessarius* cum tam bene sinister oculus sit necessarius quàm dexter, tam bene calamus A. quàm B.

secundo in distributivam copulativam determinatam & confusam.

Suppositio distributiva adhuc subdividitur in suppositionem pro singulis generum, generibus singulorum & accommodam: Suppositio pro singulis generum est acceptio termini communis pro singulis sub eo contentis ut cum dicitur *Omne animal est vivens*, ubi supponitur pro omnibus animalibus: Suppositio pro generibus singulorum est acceptio termini communis non pro singulis individuis sub genere contentis, sed tantum pro omnibus speciebus sub illo contentis, verbi gratia, *Omne animal fuit in arca Noe*, intellige propositionem non absolutè, sed secundum quid, nam pisces animalia sunt, in Arca tamen non fuerunt. Suppositio accommodata est acceptio termini communis pro omnibus inferioribus, exceptis tamen aliquibus quæ ex ipsa natura propositionis aut proferentis intentione excipi debent, ut in hac propositione *Calum tegit omnia*, excipitur ex ipsa natura ipsum Cælum quod se ipsum non tegit, & in hac propositione *Omnes in Adam peccaverunt*, quæ propositio vera est secundum suppositionem accommodam, non verò distributivam quia excipitur Christus Dominus, & ut pietissimum est credere Beata ejus Virgo Mater; & secundum hanc distributionem accommodam explicat D. Aug. lib. 4. contra Julianum cap. 8. illud D. Pauli 1. Tim. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri* etiam de voluntate efficaci, id est, vult omnes homines salvos fieri id est illos quos vult.

VII. Suppositio distributiva dividitur in eam, quæ est pro singulis generum & accommodam.

VIII.

Pro Complemento Suppositio nis & majori notitia distributiva, Notandum est tunc in illa terminum sumi distributivè, quando ei immediate præponitur signum universale, verbi gratia *Omnis, nullus*, idq; non impeditum nec copulativè sumptum. Dico immediate, quia

IX. quid requiratur ut aliquid dignoscatur sumi distributivè.

quia in hac propositione *Omnia animalia sunt homines* solum distributive sumitur subiectum *homo*, cui immediate signum preponitur, non vero predicatum *Animal*, quia alias propositio esset falsa, supponeret enim quod omnia animalia sunt homines, quod est falsum. Item in hac propositione *Homo est animal* omne non sumitur ullus terminus distributive, quia signum universale est impeditum: Nec in ista, *Omnia Elementa sunt quatuor*, quia signum copulative accipitur.

X. quid sit ampliatio?

Secunda Proprietas & Affectio termini est *Ampliatio*, quae est acceptio termini ad significandum rem secundum plures & alias temporis differentias, quam per copulam verbalem principalem propositionis importetur ut *Sancti Deum videbunt*, Caeci vident, ubi terminus *Sancti* extenditur ad omnes Sanctos, qui sunt, fuerunt & erunt, cum tamen per verbum *videbunt* solum significetur tempus futurum: in altera propositione vero sumitur terminus *Caeci* non pro illis qui actu tales sunt, sed qui fuerunt.

XI. Explicatur Status.

Status Tertia Affectio Est acceptio termini pro suo significato pro sola illa temporis differentia quae per copulam verbalem importatur, ut *jacens dormit*, *ly jacens* dicitur habere statum quia sumitur pro tempore determinato scilicet praesenti quod verbum importat, dormit, ut autem cognoscatur quando aliquid dicatur habere statum, haec regula notanda est. Quod scilicet quandocumque predicatum aliquid nequit convenire subiecto nisi praesupposita existentia ipsius, tunc tale subiectum dicitur habere statum, verbi gratia *homo est albus*, quia albedo nequit convenire nisi homini existenti, ideo propositio haec dicitur habere statum.

XII. Restrictio.

Restrictio Est coarctatio termini a majori significatione ad minorem quam ex natura sua verbum erat natum significare: ut *Omnia animalia sunt homines*, ubi *ly Iustus* restringit propositionem, quae alioquin videbatur universaliter asserere hominem placere Deo. Maius dicit valere consequentiam a termino restricto ad amplum, videtur tamen falsum, nam certum est omnem hominem iustum placere Deo, falsum tamen omnem hominem placere Deo, nam impius & impietas eius odibilis Deo est.

XIII. Diminutio.

Diminutio Affinis *Restrictioni*, est limitatio termini virtute alicujus particulae in propositione posita, ut inde ita limitetur ut absolute non sumatur, ut exempli gratia: *Petrus est doctissimus in grammatica*, *Aethiops est albus secundum dentes*.

XIV. Explicatur alienatio.

Alienatio vel quasi *distrahtio*, est acceptio termini distrahendo eum a propria significatione taliter ut eam plane alienet & aliud significatum faciat, ut dum dicitur, *homo pictus, leo marmoreus*, quae particulae additae alienant & distrahant proprium significatum de homine & Leone, unde consequentia est nulla a termino alienato ad non alienatum, unde non licet inferre *homo mortuus non est rationalis*, ergo *homo non est rationalis*, est enim fallacia a secundum quid ad simpliciter.

Applicatio seu Appellatio ultima tandem termini affectio; Est cum vox una aliquam afficit, ac denominat secundum formale significatum, seu est applicatio significati formalis unius termini, ad significatum formale alterius, ut dum dico, *Petrus est magnus Philosophus*, nomen *magnus* appellat significatum *Philosophi*, non *Petri*, ita ut sensus sit, *Petrus est magnifice peritus in Philosophia*, unde quia data propositio dupliciter accipi potest, ita ut intelligatur *Petrus magnus est Philosophus*, id est, qui est corpore alto est etiam *Philosophus*, & alio modo, ut dixi supra, hinc dividitur appellatio in *materialem & formalem*, sola tamen formalis rationem appellationis meretur, propter quod frequentes solet haec affectio in paralogismo parere defectus, ut si quis diceret, hic puer est magnus logicus, ergo est magnus & logicus, variatur appellatio, quia *ly magnus* appellat in antecedente logicum, in consequenti puerum.

XV. quid sit Appellatio?

duplex censetur esse.

QUESTIO IV.

In qua termini frequentes in usu logicali explicantur.

Frequentissimus Usus occurrit nonnullorum terminorum qui non modo in logica verum & in qualibet facultate adhibentur ad difficultates plures explicandas & solvendas, qui quia incipientibus peregrini sunt, hinc eorum explicationem qui magis communes videntur ex proposito in hac quaestione assumpsi, & in primis communissimus est terminus.

I.

Prius & posterius. Haec voces denotant prioritatem & posterioritatem unius ad aliud, quod multipliciter contingere potest, vel tempore, ut si aliqua res existeret tempore prius quam alia, sic Pater generans prolem prole prior est, posterior proles: alio modo dicitur una res prior alia in ordine seu gradu, sic *Sacerdos prior est in ordine gradu & dignitate quam Diaconus*, tertio modo dicitur aliquid alio prius natura, ita quod illa duo licet convertibiliter dicantur, unum tamen se habet per modum causae seu potius est principium alterius, sic *homo est prior visibilitate*. Secundo est terminus.

II. Explicatur termini prius & posterius.

Materialiter & formaliter. Primum adhibemus cum significare quis vult predicatum aliquod convenire subiecto non ratione formae per subiectum importatae sed ratione materiae in qua talis forma recipitur, v. g. *Album est dulce*, non est vera haec propositio formaliter, sed materialiter tantum, quatenus materia in qua est forma albedinis, scilicet lac, est dulce, tunc vero propositio vera est formaliter quando predicatum convenit subiecto ratione formae per ipsummet subiectum importatae, ut *album est disgregativum visum*, est vera formaliter, quatenus albo convenit disgregare visum ratione albedinis, non vero ratione materiae in qua subiectatur albedo. Tertio est

III. materialiter & formaliter.

Per se & per accidens. To per se adhiberi solet, cum quis intendit significare predicatum convenire subiecto necessario, seu ex intrinseca natura & quidditate ut dum dicitur, *homo est rationalis*, *ly rationalis* per se

VI. Per se & per accidens.

con-

convenit homini; non verò casualiter & ex eventu aliquo casuali, seu accidentali, quare ea que sic eveniunt, vel prædicantur de aliquo dicuntur quod per accidens convenient, seu prædicantur & modo merè contingenti qualis est ista propositio dum de homine dicitur quod sit doctus, albus, claudus, &c. similes termini sunt, & in idem coincidunt, Essentialiter & Accidentali- ter. Quarto est.

Absolute & respective; Primus terminus tunc est in usu & adhibetur, quando prædicatum ita convenit subiecto, ut simpliciter de eo enuntiari possit illud quod dicitur sine limitatione, restrictione, vel comparatione ad aliquid aliud, sic contingeret, si aliquis reperiretur qui omnem calleret scientiam, tunc possit dici quòd esset *Absolute doctissimus*: *Respective* verò tunc adhibetur, quando prædicatum subiecto alicui quidem convenit facta tamen comparatione ad aliud, sic de habente aliquam determinatam scientiam dicitur quòd sit doctus, vel doctior respectu huius vel illius aut huius & illius scientiæ, verbi gratia. *Petrus est doctissimus* (scilicet in Grammatica aut respectu Pauli) Cum his terminis coincidunt & pro Synonimis habentur *simpliciter*, & *secundum quod*, seu ut aliis placet, *comparative*. Quinto occurrunt explicandi termini.

Ut quo, & ut quod Primus significat formam aut aliquid simile formæ, aut etiã vel formalem vel instrumentalem causam, ut *paries est albus* paries est id ut quod. *albedo ut quo* est albus, Edmundus scribit ut quod, calamus verò est causa instrumentalis ut quod, homo discurrit ut quod, intellectu verò ut quod: Hinc ut quod significat illud quod habet formam, vel causam instrumentalem. Sexto est

Formaliter & virtualiter, seu *Efficienter & Efficienter*: *Formaliter* denotat tunc prædicatum dici bene de subiecto, quando hoc verè in se habet illam formam à qua denominatur, sic ignis dicitur formaliter calidus quia in se verè habet formam caloris: Tunc verò dicitur aliquid virtualiter tale quando quidem non habet in se illam formam à qua denominatur, potest tamen illam producere, sic sol dicitur virtualiter calidus quia natus est producere calorem: *Efficienter* verò quando solum rem secundum aliquam particularem potest ad esse ponere, sic parens efficienter continet filium, quia effectivè ad illius productionem concurrat. Septimò est

Ut sic, & ut tale: Ut sic tunc in usu est, quando quis intendit significare aliquid commune, vel ut abstractum à suis inferioribus; unde ut tale non abstrahit, sed determinat rem in quantum & quatenus hæc est, seu denotat ipsam particularitatem & singularitatem. Ioco ut sic ponitur frequentè, in communi. Octavo est.

Actu & potentia: *Actu* dicitur res esse quando verè & à parte rei existit extra suas causas; quando verò res est solum potens existere, vel potens fieri, dicitur tunc esse in potentia: *dupliciter* res potest dici in actu, scilicet in actu primo, & secundo, tunc dicitur res in actu primo, quando habet principium agendi & vir-

tutem, sic homo in statu infantie aut amentie dicitur discursivus in actu primo; si verò realiter discurrat discursivus in actu secundo dicitur, ex eo quod actualiter exerceat suam virtutem & principium: In potentia autem tripliciter res esse potest, aut enim est in potentia logica, & est tunc, quando simpliciter non implicat ut res existat: In potentia objectiva, quando produci potest, nec dum tamen res est producta, ut Antichristus: In potentia verò physica, quando in se res est nata recipere aliquam formam physicam. Nonò est

Positive & negative: Primum dicitur cum aliquid est tale per formam veram actu & positive existentem, ita si quis haberet multas doctrinas diceretur positive multi sciens: secundum verò dicitur quando in subiecto saltè non reperitur forma opposita, sic non habens scientias, carens tamen etiã ignorantia, dicitur negative doctus, habens multas virtutes dicitur positive bonus si tamen virtutibus careret & etiã non haberet vitia dici posset negative bonus. Decimò est.

In actu signato & in actu exercito. Primum est cum denotatur significatio termini quid ei debeat convenire, vel non convenire, sic dicitur quòd definitio debeat constare genere & differentia, quòd gentis sic & sic debeat prædicari: secundum verò est quando actualiter fit id quod in actu signato fieri debere designabatur, ut dum actualiter definitio, verbi gratia hominem, dum actualiter prædico genus de speciebus. Undecimò est.

In sensu composito & diviso: Primo modo significatur aliquid convenire subiecto ex conjunctione formæ cum ipso, ut paries albus est disgregativus visus: In sensu diviso significat prædicatum convenire subiecto formæ sejunctæ, quæ impedit veritatem propositionis, ut *sedens potest stare*, verum est in sensu diviso, non verò in sensu composito, quia dum sedet & ut sedens revera stare nequit. Duodecimò est.

Objective & subjective: Ea sunt *subjective* in alio quæ in sunt taliter alteri ut inhæreant ipsi velut in subiecto & sustententur ab ipso: sic *intellectus est intellectu*, *albedo in pariete*: objective verò, quæ se habent per modum objecti alicujus potentiæ cognoscentis, sic quæ obijciuntur potentiæ intellectivæ ad cognoscendum & appetitivæ ad volendum, dicuntur esse objective in intellectu & voluntate. Sunt adhuc plures alii termini quæ explicatione egerent, verumtamen quia in materiis occurrentibus pro diversitate explicari solent ex proposito huc revocandos esse non censui, attamen prætermittere non debui eos ratione quorum ipsæ propositiones quibus inferuntur evadunt, aut difficiles, aut equivocabiles prout sunt omnes exclusivi tantum, dumtaxat, solum, exceptivi præter, præterquam, nisi & reduplicativi in quantum, quatenus & prout hinc eos particulariter etiã hic explicandos assumo. Itaq;

Termini exclusivi, tantum dumtaxat, solum, &c. nati sunt determinare vel sub-

triplex est in potentia ali- quid?

X. positive & negative.

XI. In actu signato & exercito.

XII. quid fit in sensu composito & diviso.

XIII. quid fit esse objective & subjective.

XV.

¶
 cum vel prædicatum in propositione, cum de-
 terminant subiectum faciunt, propositionem de
 subiecto exclusi, ut Aristoteles tantum est Phi-
 losophus, cum verò determinant prædicatum
 faciunt propositionem de prædicato exclusi, ut
 Aristoteles est tantum Philosophus; Et hoc iterum,
 vel est respectu numeri, vel respectu rei, si re-
 spectu numeri, ut universalis sunt tantum quin-
 que, tunc propositio solet exponi per remotio-
 nem termini exclusivi cum hac additione, &
 non plura, ita erit sensus universalis sunt quin-
 que & non plura: si verò sit terminus exclusivus rei,
 ut Aristoteles est tantum Philosophus, tunc aliqui
 exponere volunt propositionem per remotio-
 nem termini exclusivi & non aliud, verum quia
 id videtur manifestò falsum, si enim dicatur Ari-
 stoteles est Philosophus & non aliud, quis non videt
 falsum dici, quia est homo, est animal, albus, clau-
 dus, &c. quare cum Tartareto iudico melius
 exponi posse & deberi propositionem cum re-
 motione termini exclusivi, additâ particulâ,
 alius, vel alter, ita sensus fiet, Aristoteles est Phi-
 losophus, & non est alius, vel alter à facultate philosophica.
 Si verò fiet exclusivus terminus ex parte subje-
 cti, ut tantum Petrus currit, significat quòd aliis
 subiectis non conveniat hoc prædicatum, & sen-
 sus est, Petrus currit, & nullus alius homo currit,
 unde ex parte subiecti semper quasi excludun-
 tur ea subiecta quæ sunt ejusdem generis, vel
 speciei, nisi fortè ex particulari ratione univer-
 sim excluderentur omnia, ut homo tantum est vi-
 sibilis, excluduntur ea omnia quæ sunt modò
 ejusdem Generis sed etiam alia quæcunq̃.

Explicatur
termini ex-
clusivi,

XV.
Explicatur
termini ex-
ceptivi,

Termini exceptivi ut præter, præter-
 quam, nisi, &c. idè tales dicuntur, quia exci-
 piunt illum terminum super quem cadunt &
 cui adduntur à principali prædicato, ut Omnis
 homo præter Petrum currit, Nullum animal præter
 hominem est visibile. Ad hoc autem ut termini
 exceptivi faciant propositionem, ut notat Tar-
 taretus, exceptivam duo requiruntur, primum
 est quod terminus à quo fit exceptio sit univer-
 salis communis distributivè sumptus, unde ista
 exceptiva non est, Aliquis homo præter Socratem
 currit, quia excipere est à toto genere partem detra-
 here, ab eo autem quod est particulare determi-

natum nil detrahi potest, unde quamvis in vul-
 gari sermone sit usitatus modus loquendi quo
 dicitur: Aliquis præter Aristotelem est Philosophus,
 attamen in hac & simili propositione ly præter
 significat idem quod ultra, quasi diceretur, ali-
 quis ultra Aristotelem est Philosophus: secun-
 dum est quod ille terminus communis à quo fit
 exceptio sub se contineat terminum exceptum,
 unde hæc exceptiva non est, Omnis homo præter
 equum Bucccephalus currit, quia Equus Bucc-
 cephalus non continetur sub homine.

Termini reduplicativi ut in quan-
 tum, quæ, ut, quatenus, prout, sunt illi qui sunt apti
 ad geminandum & iterandum aliquid, ut si di-
 cas homo, quatenus in quantum, quæ homo, est disci-
 plina capax: Duobus autem modis hi termini
 capi possunt, uno specificativè altero reduplicati-
 vè; tunc specificativè sumuntur quando denotant
 in subiecto aliquam rationem secundum quam
 vel cum qua conveniunt ipsi alia prædicata, ut
 si dicatur Petrus quatenus capillos habet est crispus,
 Paulus quæ albus est prædicator, ubi in prima
 propositione significatur Petro convenire
 crispitatem secundum capillos: in secunda,
 doctrinam Pauli non impedire quò minus al-
 bus sit, & universalitèr huc spectant etiam cæ
 reduplicaciones quæ significant conditionem
 sine qua non conveniunt prædicata subiectis, ut
 dum dicitur: Ignis in quantum propè est calefacit.
 Reduplicativè verò tunc termini isti accipiuntur
 cum significant aliquid quod subiecto con-
 venit, esse causam cur illi conveniat prædicatum,
 ut si dicas Petrus quatenus est homo est discipline
 capax, sensus propositionis hujus est naturam
 humanam quæ est in Petro esse causam ut illi
 conveniat docilitas, & hic est proprius sensus
 quem faciunt termini reduplicativi, quare no-
 tandum pro explicatione harum propositio-
 num, satis esse, si loco termini quæ, quatenus, &c.
 accipiat verbum, Quia, propriè sumptum, sive
 quæ ratione indicat causam, quo pacto difficile
 non erit eorum sensum intelligere, quòd si ta-
 men adhuc obscuriores apparent, tunc opti-
 mum remedium est & consilium earundem pe-
 tere explicationem.

XVI.
Explicatur
termini re-
duplicativi,

DISPUTATIO II. DE PROPOSITIONIBUS.

A Ntequam ad ipsam naturam propositionum explicandam accedo prius de nomine
 & verbo aliquid est dicendum, nam sic fecisse deprehendo Aristotelem. 1. Perihèr,
 & insuper quia propositionem quam principalissime constituunt nam sine illis nec simplex
 enuntiatio haberi potest, quam sine aliis terminis haberi possit. Unde sit

QUÆSTIO I. De Nomine & Verbo.

Aristoteles 1. Perihe. 2. definit no-
 men quod sit vox significativa ad placitum sine tem-
 pore cujus nulla pars separata significat, finita & re-
 cta. Quæ descriptio communiter ab omnibus reci-
 pitur, nisi quòd nonnulli particulas quasdam
 meo tamen videri non necessarias addant, qua-
 re explicatur: Dicitur vox significativa ad
 placitum: Ubi ly vox rejicit conceptus &

1.
Quid sit no-
men?

scripta: significativa eas voces quæ nihil signi-
 ficant ut blidri, &c. per ad placitum rejiciuntur
 voces significativæ naturalitèr, ut gemitus &
 aliæ multæ interjectiones; dicitur sine tempore, ut
 excludatur verbum cujus proprium est signifi-
 ficare cum tempore, id est, exercitium alicujus
 actionis vel passionis in tempore denotare, unde
 licèt nomina significare tempus contingat, ut
 Dies, hora, annus, nullam tamen certam tempo-
 ris differentiam præteriti, præsentis, aut futuri
 suæ significationi adjungunt. Ponitur cujus
 nulla